

Milan Balaižic

RAZREDNO-NACIONALNO SLOVENSKEGA DRUŽBENEGA

Delavski razred ima v „družbenem“ Drugem, v tej ropotarnici ali odlagališču za projekcije oz. *fantazmatske projekte, s katerimi (kolektivni) politični subjekti „vstopajo“ v družbeno – družbeno seveda kot enega izmed načinov obstoja Realnega, nemožnega – privilegirano mesto za razredne in demokratične boje „v njem“, „iz njega“ in „za njega“*. Ta fluid, konstituirajoč se v predprihodnjiku in pribit na *razpelo zgodovinske vloge nosilca sprevrnitve kapitalističnih razmerij in vsakodnevne praktične partikularne empirike ekonomsko-političnih bojev, v „klasični“ samoupravni ideološki matrici zavzema delujočo točko garanta razvoja socialističnega samoupravljanja*, kar tudi a fortiori povzroča težave množstva poskusov napletanja povezav med – foucaultovsko rečeno – delavsko arheologijo (nivojem „bitnega“) in delavsko doxologijo (nivojem „pojavnega“). Skupni imenovalec regresivnih konservacij polja družbenega je *praktični reformizem*, ki omogoča znani *ekonomistični esencializem*, t. j. dojetje (ne)vloge delavskega razreda znotraj zakonito-ekonomsko pogojenega „objektivnega“ zgodovinskega procesa revolucioniranja. Naravno-nujna pozitivnost zgodovinskega procesa po izvedeni socialistični revoluciji ravno tako privede do polarizacije znotraj delavskega razreda na *birokracijo, tehnokracijo in ostanke „pravega“, „zdravega“ delavskega razreda*. Logika pri takšni jeu d'esprit na moč spominja na zlobno prebrano Heglovo maksimo – če se dejstva ne skladajo s teorijo, toliko slabše za dejstva – nemoč teorizacije luxemburgistično imne postavke o odvisnosti usode socializma od praktično-politične volje revolucionarnega subjekta, od artikulacije le-tega v razrednem boju, izvzetega izvzetosti in predhodnosti delavske pozicije razredno-političnim bojem, pa poklanja politiki „razumno“ osnovo avangardne reprezentance.

S tem pa, ko se skozi *simbolno konstrukcijo družbenega* realizira vpričnost *nefiksniosti tega polja, s tem ne moremo več percipirati družbe „kot umne strukture, ki bi jo bilo mogoče z določenih razrednih pozicij miselno obvladati in jo ponovno konstituirati kot racionalni, presojni red s političnim utemeljitvenim dejanjem“ na podlagi ene Zgodovine, ob nosilcu – „univerzalnemu“ subjektu, z verifikacijo enotne homogene kolektivne volje in – kar je ključno – s centralno ontološko vlogo delavskega razreda in njegove Revolucije*. Ta „jakobinska imaginarna podoba“ (Lac-lau) doživlja vratolomno in luminozno suspenzijo.

Simbolnost oz. nefiksniost družbenega namreč logično implicira ne-logičnost, ne-nujnost in ne-naravnost – v ekonomistični imputaciji zveličavne zgodovine – zveze med pozicijami družbenih dejavnikov v relaciji do produkcije in socialističnimi cilji: revolt v družbenem brez apriorne razredne identifikacije „preplavlja“ meje razredov, saj je artikulacija med produkcijo in socializmom zunanja, odprta, torej simbolno-ideološka. To pa pomeni, da med sfero produkcije in simbolno sfero

socializma ni nikakršne „naravne“ težnje po združevanju, za socialistično politično prakso, ki je že tako ali tako konsolidirano zgrajena iz heterogenih, prostorsko-časovno neenakih in različno učinkovitih ali politično „močnih“ elementov (odpor/asimilacija z germansko kulturo + specifična „slovanska“ tradicija + krščanstvo + real socializem + „meščanske svoboščine“ + samoupravljanje + ...) — pa ni nobenih privilegiranih točk, npr. „globlje“ zasidranih v populzivnosti znanstveno-tehnološke revolucije. Zato zrcalni politologiki sledi socialistično samoupravljanje: le-to ni neki nukleus iz bližnje preteklosti, ki se vse bolj razvija/realizira; socializem kot eminentno simbolno dejstvo je potrebno izboriti vedno znova, v „mediju“, v katerem edino eksistira.

Ekvivalentno ugotoviti, da se sfera produkcije ne ravna po kakšni notranje-samoravnilovski zakonitosti, ki bi že sama po sebi zagotavljala kompatibilno delavsko-razredno politiko, socialistično Revolucijo in strukturirala Socializem, se tudi istovetnost/hegemonost kolektivnih političnih subjektov ne more konstituirati na točki, ki je zunaj simbolnemu prostoru (npr. v instruktivno sterilizirani zgolj — ekonomski „podstati“). *Revolucionarni subjekt* se v zamikih (decalage — Piaget), adaptacijah, distribucijah in inverzijah vzpostavlja prek *simbolnega mehanizma metaforičnih zgostitev pomena bojev* — navržimo: *Gospodar je najprej gospodar pomena (Lacan)* — kjer se vsak partikularni boj ne dojame več le kot to, kar je (npr. stavka za povečanje mezd), temveč z epizodično totalizacijo zadobi nekakšen presežni pomen, partikularna dobesednost deluje kot moment neke „celote“ bojev delavskega razreda proti kapitalizmu ali odtujevanju odločanja o presežni vrednosti po državopartijski birokraciji, presežni pomen permutira razdrobljeno/razsejano posamičnost v povezano mrežo „celote“.

Ker pa je — po predhodni konstataciji — *nefiksni pogoj za vsakršno družbeno identiteto*, ravno tako razredni/hegemoni subjekt, sam polimorfno in segmentno razcepljen na snope rahlo zvezanih pozicij, *identiteto* zgovorno molče locira iz *artikulacije v hegemoni formaciji*. Identitega razrednega subjekta je zaradi nefiksnoti in nestabilnosti, v kateri se vsak aksiomatski pomen odlaga, *popolnoma relacijska, odprta in brez zadnjega pomendoločujočega šiva*. V nebo vpijoča subtilna konsekvence omenjenega Laclavovega izvajanja nam posveča tale račun:

a) delavski razred nima vnaprej dane *substancialne identitete*, ta se skozi sam sebi oporekajoči praxis oblikuje v razrednih/demokratskih bojih;

b) delavski razred ni vnaprej dano dejstvo in ni revolucionaren kot vnaprej dano dejstvo; šele v sukcesivnosti bojev za simultano hegemonijo se oblikuje kot revolucionarni subjekt — ali pa tudi ne: karte so odprte in možnosti „leve“ ali „desne“ artikulacije delavskih bojev z njimi vred; in

c) revolucionarni subjekt — za katerega smo že ugotovili, da *ni nujno* delavski razred — se lahko oblikuje (ne le po kritično-superiorni distinkciji, tako noben razred/sloj nima revolucije v zakupu) na drugi podlagi, na temelju drugačne „poenotujoče poteze“: na podlagi narodne pripadnosti, državne, vojaške, verske, manjšinske, marginalistične identitete, na podlagi (re)konstrukcije neformalnih političnih subjektov novih družbenih gibanj itd., itd. — zahteve posameznih naštetih (potencialnih) subjektov se v neskončno oblikah in zvrsteh medsebojno aficirajo, kombinirajo, punktualizirajo v nize rezultatnih amalgamov, zahteve (potencialno revolucionarnih) subjektov zunaj delavskega razreda — dojetega (grobo) v „modernem“ smislu: vsakega, ki daje svojo delovno silo v najem, ne glede na „manualnost“ ali najemnika — lahko uverijo v serijo ekvivalenc, ki jih zastopa delavski razred kot „svoje“ in — obratno — tudi ostali subjekti lahko zastopajo posamezne interese delavskega razreda ...

Expressis verbis: *delavski boj ni konstantno napreden* — opozorimo naj le na vztrajajoče diskurzivne „vdore“ *neostalinistične „kulture“ uravnalovke, zahtev po „trdi roki“*, ki bi naredila red, negativne ali pozitivne *fetišizacije osebnosti* ipd., ki v slovenskem/jugoslovanskem družbenem sicer *izražajo na zdaj prevladujočem fonu*

ekonomske stimulativnosti, demokratizacije družbenega življenja, torej na tovrstno „bazično“ „desno“ orientacijo večjega dela delavstva kot osnove, iz katere zaorje brazdo obskurni socialistični konservativizem dela jugoslovanske državno-partijske birokracije — marveč je, kot vsak boj, odvisen od oblik artikulacije znotraj hegemonih relacij. Razredni boj ni disjunkcija lesenega železa v stilu kotdialektike — niti partikularen, niti univerzalen, ampak nekaj „vmes“ — je natanko točka neuspelega prešitja vseh ostalih antagonizmov (imena za nemožno, Realno družbenega), točka nemožnosti končnega šiva, ki se zanj bolj ali manj locidno prizadevajo kolektivni politični subjekti, ZK, SZDL, ZSM, sindikati itd.: „Doba ‚prevladujočih subjektov‘ — v ontološkem, ne v praktičnem smislu — proti-kapitalističnega boja je dokončno minila“. V nepresojnem slovenskem/jugoslovanskem družbenem z množico antagonizmov in neantagonističnih antagonizmov, ki ga prečijo, sekajo, lomijo in „držijo skupaj“, razredni boj kaže nemožnost vzpostavitve razredne družbe kot homogenega Objekta, vsak poskus totalizacije družbenega po katerem od kolektivnih političnih subjektov spodleti — spodleti že zato, ker razredni boj pač ni objektivno dejstvo.

Nepresojnost družbenega, ob razdrobljenosti, razprešenosti družbenih dejavnikov, postavlja krucialno uganko dosedanji teorematični ritualiki, konec koncev rezoniranju lokacije razredno-nacionalno in le-tej mitičnosti. „Razredno“ stališče slovenske komunistične partije pred II. svetovno vojno postopa z nizom fermentacij in permutacij, ki si sledijo približno takole:

a) pojav je nujna forma kazanja bistva: „afirmacija slovenskega naroda je nujna politična oblika kapitalizma“,

b) pojav vara: „problematika slovenskega naroda je le plašč, za katerim se skrivajo interesi slovenske buržoazije“,

c) videz in bistvo zgubita dobesedni pomen: nacionalna emancipacija je hkrati razredni boj/socialistična revolucija in obratno, s čimer KPS slovensko narodovanje uveriži v lastno serijo ekvivalenc.

Slednja invencija kompatibilno izhaja iz kardeljanske, v prvem Razvoju opredeljene inkonsekvence, t. j. da slovenska/jugoslovanska buržoazija med I. in II. svetovno vojno ni bila dovolj močna, da bi do konca izpeljala buržoazno-demokratsko revolucijo in s tem razbila gospodstvo (pred)kapitalistične centralistično-absolutistične „dvorske kamarile“.

Tu pa prihaja za predvojno-medvojno-povojno komunistično politiko do nadležnih paradoksov, zadržanih disputov, diskutabilnih replik in nič kaj sprenevadave aporetike. Poglejmo. *Stalinska znanost kot podlaga vednosti KPS reducirira: „Različne subjektne pozicije so reducirane na prikazovanje ene same pozicije, pluralnost razlik je bodisi reducirana ali pa zavržena kot naključna, pomen sedanosti pa se pokaže iz njene umestitve v vnaprejšnje zaporedje stadijev. Prav zato, ker je v ortodoksiji konkretno reducirano na abstraktno, imajo zanjo zgodovina, družba in družbeni dejavniki bistvo, ki je hkrati načelo njihovega poenotenja. Ker pa to bistvo ni neposredno vidno, je nujno, da ločujemo med površino ali videzom družbe in temeljno realnostjo, na katero se mora nujno opirati zadnji smisel vsake konkretne prezenca, ne glede na kompleksnost sistema posredovanja“.*

Narodnemu je tu odbita ost kakršnekoli multiplikativne diskontinuitete; po neki notranji logiki zgodovinskega razvoja je zvedeno na kopito edino zveličavnega razrednega boja, ki podeljuje smisel, „pravo, resnično“ bistvo eskapadnih variiranj, različnost obeh nivojev in polj pa je obdelana v smislu naključnosti, prehodnosti oz. razcepne inferiornosti. Prostor narodnega KPS sicer služi za širjenje socialističnih idej ali vzpostavljanje dodatnih front, toda oba cilja sta strogo podrejena krepitvi getovsko naravnane identitete delavskega razreda — revolucija je eksplicitno stvar

proletariata in zato so zaveznitva z drugimi sloji ali drugimi boji kratkoročna pragmatična taktika, zgolj deskriptivna transformacija, obrobnost nasproti neomadeževanemu proletariatu, ki v rokah drži nič manj od slej ko prej zgodovinsko-zakonite zmage.

Prehod politike KPS od (b) k (c) označuje že omenjena Kardeljeva kolizija: *nesposobnost, omahovanje in taktizerstvo slovenske buržoazije prisili slovenski delavski razred/KPS k temu, da prevzame naloge, ki po akciološki definiciji pripadajo kapitalističnemu razredu. Boj za razredno „čisti“ monolit odstopi mesto boju za politično učinkovitost boja proletariata – seveda začasno, „glede na okoliščine“.* Če uporabimo freudovsko dvojico, je sprememba taktike KPS „zavestna“, torej Wortvorstellung, medtem ko na od zavestne reprezentacije besed različni ravni nezavedne reprezentacije stvari – Sachvorstellung – *dejansko pride do kolizije med razredno obarvanostjo naloge (buržoazna, kompartiji „normalno“ tuja afirmacija slovenskega narodnega) in zgodovinskim akterjem (KPS z njej komplementarno ideologijo proletarskega internacionalizma). Kardelju kot partijskemu ideologu ta razcep simptomatično deluje kot prvorazredna prednost: manko figurira kot „pozitivnost“, kot manko manka – nemoč nacionalne buržoazije je morda neponovljiva prilika slovenskega delavskega razreda in slovenskega delavskega razreda, da si v vlogi zastopnika armature „naroda-proletarca“ osvoji politično oblast – kar pa je – kot je znano in se „pozneje“ izkaže – tudi manko (J.–A. Miller).*

Ideološki temelj tako spremenjene politike KPS/KPJ je navkljub vsemu še vedno *pertinentno stalinski*. Zadostuje, da z Laclavom argumentiramo počezno: *še le na klasičnem dispozitivu produkcijskih razmerij in od tod vnaprej izdelane orakelske strukturacije vlog delavskega in kapitalističnega razreda izpade vrstna nujnost značajskih nastopov – kapitalizem afirmira nacionalno in če te zaradi takih ali drugačnih razlogov ni sposoben, nalogo prevzame proletariati; v vsakem primeru dana totaliteta zgodovinsko-razvojnega sheme oz. ekonomija v zadnji instanci določa proces kot zunajzgodovinska arhitektonika. Neodvisno od tega, kateri razred realizira nacionalno afirmacijo, razredna obarvanost naloge ostaja jalovo enaka – vprašanja narodove povzdige in samobitnosti Slovenca so buržoazna, čeprav jih prevzame nase delavski razred; izjemnost te točke je sprejeta kot odmik/izrecni privesek obče paradigme, do katere velja pomenljivi odnos odlikovane brezbriznosti in zato nikakršnega preizprašanja ali radikalne revizije. Specifika se kaže le kot praktična prednost za žlahtenje prevratnega gravitacijskega jedra vnaprej vidno opredeljenih razrednih ciljev. In finale, s produkcijskimi razmerji itd., je larpurlartistično določena nespremenljiva identiteta družbenih dejavnikov, KPS ne išče in ne najde identifikacije s slovensko nacionalno afirmacijo, odnos je empiričen, se pravi, gledan v obzorju proletarstva.*

Imaginarij presojsnosti družbenega KPS omogoča na podlagi produkcijskih razmerij, ki neposredno konstituira razrede, „objektivno“ spoznati interesno zastopstvo: *stranke tako navkljub „razrednemu zaveznitvu“ kohezivno ohranjajo prvinsko identiteto in KPS (beri tudi ZKS) v teh zaveznitvih sicer lahko zastopa tudi (ne)razredna pobočja bojev za demokratizacijo političnega odločanja, za človekove pravice, za civilno družbo itd., vendar le toliko, kolikor še traja obdobje meščansko-demokratskih arzenalov – ko je to dovršeno, komunistična politika boje in samo polje bojev eliminira in sankcionira. Zakaj? Zato, ker teh bojev ne čuti kot lastno identiteto, ker je revolucionarna legitimnost nič kaj nebulozno ostro omejena na slovenski proletariati in so hegemonistične vezi z drugimi družbenimi dejavniki nevrjalgično zunanje, manipulative in prehodne.*

Celo več – kronski protiarargument „organskim“ zaveznitvom, denimo, s krščanskimi socialisti, tiči v navznoter obrnjeni ekstrapolaciji zastopništva, kajti *„en del pozna temeljno zgodovinsko gibanje in zato tudi ve, da so zahteve, ki enotijo množico kot celoto, le začasne“.* Gre za ontološki privilegij slovenskega delavskega

razreda, kar pa seveda nima nikakršne zveze z vsaj aproksimativnim *praktičnim privilegijem*: razred = KPS = voditeljska elita kot univerzalni razred, hkrati posedovalec presežnega znanja in ključa čiste razredne identitete, ki je v razliki z identiteto množic pač indikativna *kontura avtoritarnosti*. Vznik le-te ždi že v klasificirajočem umu partije — če ob tej priliki izluščimo iniciacijsko jedro — v tem, da je vsaka naloga *vneprej razredno določena* in se nato pragmatični diskurzi ter njih naprednost ali reakcionarnost merijo z metrom *faznega modela*. Ker pa poznavanje tega modela korespondira z najbolj razsvetljeno avantgarde, je *odnos le-te do dejanskega delavskega razreda zgolj vzgojni* po mehanizmu sondiranja terena delavskega razreda z „resničnimi interesi“. Ti — to le mimogrede — so kajpak konstituirani z redukcijo vsakršnega antagonizma družbenega na brezekvivalentno metonimičnost razrednega boja; verjetno ni potrebno opozorilo, a se kar samo vsiljuje peresu: govorimo o die Verdrängung ZKS, še bolj ZKJ, in vsaka *simptomatska vrnitev potlačenega* ni naključna, še manj izključ(e)na.